

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

השלמה לרמת 2 יח"ל

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שש סוגיות. מסוגיות אלה עליך לבחור בשתי הסוגיות שלמדת. (לכל סוגיה – 50 נקודות; סה"כ – 100 נקודות)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) ענה אך ורק על שאלות הקשורות לסוגיות שלמדת. (2) בסס את דבריך על המקורות. כתוב בקיצור ובהירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

שים לב: עליך לבחור בשתיים מן הסוגיות 2-7, ולענות על השאלות הקשורות לסוגיות שבחרת, לפי ההוראות בכל סוגיה. בחר רק בסוגיות שלמדת.

סוגיה 2 — תורה ומצוות (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 1-3 ועל אחת מן השאלות 4-5.

ענה על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה — 20 נקודות).

1. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ב'

א. על פי ריה"ל, מהי החשיבות של המצוות השכליות, ומהי החשיבות של המצוות האלוקיות?

(7 נקודות)

ב. ציין את שלושת היסודות של עבודת ה' לפי ריה"ל, והסבר באיזה תנאי הם ייחשבו

לעבודת ה'. (7 נקודות)

ג. הסבר כיצד שמירת השבת מקרבת את האדם אל ה' "יותר מהחסידות המרובה והנזירות

וההסתגפות". (6 נקודות)

2. רמב"ם, שמונה פרקים, פרק ה'

א. גדי ויוסי יצאו לחיק הטבע כדי לנפוש מן הלימודים בישיבה. כשהתיישבו לאכול את

המאכלים שהביאו עמם החלו להתווכח.

גדי: די, הגזמנו. ההנאה שלנו היום יותר מדי גשמית.

יוסי: לא נכון. בזכותה יהיה לנו כוח לשוב וללמוד תורה בישיבה.

מה היה סובר הרמב"ם בוויכוח זה, לדעתך? נמק. (7 נקודות)

ב. איזו תועלת יש בלימוד חכמות (כאלגברה והנדסה), לפי הרמב"ם? (6 נקודות)

ג. "דע שהמדרגה הזו (שהרמב"ם כותב עליה בפרק זה) היא מדרגה גבוהה מאוד."

לפי הרמב"ם, מהי המדרגה והאם היא נדרשת מכל אדם? נמק. (7 נקודות)

3. רמב"ן, פירוש לתורה, דברים, כ"ב, ו'

מצוות "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" ומצוות שילוח הקן.

א. כתוב טעם אחד משותף למצוות אלה, על פי רמב"ן. (7 נקודות)

ב. מה הטעם למצוות אלה, על פי הרמב"ם, וכיצד רמב"ן דוחה טעם זה?

(7 נקודות)

ג. מהי הקושיה על שיטת הרמב"ם מדברי חז"ל "האומר על קן ציפור יגיעו רחמיך – משתקין אותו"? כיצד הרמב"ם השיב על קושיה זו? (6 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-5 (לכל שאלה – 10 נקודות)

4. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ג'; רמב"ם, מורה נבוכים, חלק ג', פרק כ"ו

הרמב"ם: "אם תשאל: למה נקריב כבש ולא נקריב איל?... וכן אמר: למה הם שבעה כבשים ולא היו שמונה?"

א. מהי תשובת הרמב"ם על שאלה זו? (5 נקודות)

ב. מה לדעתך היה ריה"ל עונה על שאלה זו? נמק. (5 נקודות)

5. רמב"ן, פירוש לתורה, ויקרא, י"ט, ב'; דברים, ו', י"ח

א. על פי רמב"ן, מהי הסיבה המשותפת לציווי התורה "קדשים תהיו"

ו"ועשית הישר והטוב"? (5 נקודות)

ב. ציין שלוש דוגמאות, של רמב"ן או משלך, ליישום הצווים "קדשים תהיו" ו"ועשית הישר

והטוב" (לפחות דוגמה אחת לכל צו). (5 נקודות)

סוגיה 3 — עם ישראל עם סגולה (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 6-8 ועל אחת מן השאלות 9-10.

ענה על שתיים מן השאלות 6-8 (לכל שאלה — 20 נקודות).

6. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

א. "שת היה דומה לאדם, ולכן נעשה הוא לסגולת אדם וגרעינו, ואילו שאר הבנים היו רק כקליפות".

הסבר את הכוונה של ריה"ל במושגים "סגולת אדם וגרעינו" ו"קליפות".
(7 נקודות)

ב. על פי ריה"ל, הסבר את הקשר בין מי שהוא "סגולה" או "קליפה" ובין מקום מגוריו.

בתשובתך הבא שתי דוגמאות לקשר זה. (7 נקודות)

ג. האם תרח, אבי אברהם, היה "סגולה" או "קליפה"? הסבר את דבריך. (6 נקודות)

7. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ב'

א. "אמר הכוזרי: אם כן, אינכם (עם ישראל) היום כי אם גוף בלא ראש ובלא לב".

(1) לפי תשובתו של החבר לדברים אלה, הסבר במה המצב של עם ישראל בגלות גרוע אף יותר מן המצב שתיאר מלך כוזר. (3 נקודות)

(2) לפי דברי החבר, הסבר מדוע מצבו הגרוע של עם ישראל טוב יותר ממצבן של אומות העולם. היעזר במשל שבדברי החבר. (3 נקודות)

ב. לפי ריה"ל, השווה בין תגובת ה' למעשים טובים ולחטאים של עם ישראל ובין תגובתו למעשים טובים ולחטאים של אומות העולם. (6 נקודות)

ג. לפי ריה"ל, מהו ההבדל בין הגורל של עם ישראל המפוזר בין עמים אחרים ובין הגורל של כל אומה אחרת המפוזרת בין עמים אחרים? (8 נקודות)

8. רמב"ם, איגרת תימן

א. על פי הרמב"ם, כיצד ניסה ישוע הנוצרי לערער את תורת ישראל? (7 נקודות)

ב. על פי הרמב"ם, שונאי ישראל ניסו לערער את דת ישראל בשתי דרכים נוספות על דרכו של ישוע הנוצרי.

הצג את שתי הדרכים, והבא לכל דרך דוגמה מן ההיסטוריה. (8 נקודות)

ג. כתוב הסבר אחד של הרמב"ם לפסוק "והיה זרעך כעפר הארץ". (5 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 9-10 (10 נקודות).

9. רמב"ם, הלכות עבודה זרה, פרק א'

א. לפי הרמב"ם, מה היה החידוש באמונתו של אברהם לעומת אמונתם של בני דורו?

(3 נקודות)

ב. "כמעט קט היה, והעיקר ששָׁתַל אברהם נעקר".

כיצד העיקר ששתל אברהם כמעט נעקר, ומה עשה ה' כדי שעיקר זה לא יעקר?

(7 נקודות)

10. הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

"ההלכה פסקה כי גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל — אינו גר עד שיימול ויטבול".

א. על פי הרב סולובייצ'יק, מה מסמלת המילה בתהליך הגיור? הסבר כיצד היא מסמלת זאת.

(5 נקודות)

ב. על פי הרב סולובייצ'יק, מה מסמלת הטבילה בתהליך הגיור? הסבר כיצד היא מסמלת זאת.

(5 נקודות)

סוגיה 4 — תפילה (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 11-13 ועל אחת מן השאלות 14-15.

ענה על שתיים מן השאלות 11-13 (לכל שאלה — 20 נקודות).

11. רבנו בחיי, חובות הלבבות, שער חשבון הנפש, פרק ג'

א. רבנו בחיי מדמה את התפילה לגוף ונשמה.

מה בתפילה דומה לגוף ומה בתפילה דומה לנשמה, ומה מסיק מכך רבנו בחיי?

(4 נקודות)

ב. הסבר כיצד ייתכן שאמירת המשפט "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך" תהיה גנאי גדול

למתפלל, על פי רבנו בחיי. (6 נקודות)

ג. (1) לפי רבנו בחיי, מהי המטרה של התפילה, וכיצד נוסח התפילה שתיקנו חז"ל עוזר

להשיג מטרה זו? (5 נקודות)

(2) מה מוכיח רבנו בחיי מן ההיתר של חכמים להתפלל תפילה קצרה בשעת הדחק?

(5 נקודות)

12. רש"ר הירש, חורב

א. לפי הרש"ר הירש, הסבר את התנאי הנדרש כדי שאדם יהיה זכאי לתואר "עבד ה'".

(6 נקודות)

ב. את מה מכנה הרש"ר הירש "העבודה הפנימית", ומהו הקשר בינה ובין "העבודה בפועל

ובמעשה"? (6 נקודות)

ג. "הרעיונות והרגשות הם הַמָּה התוכן היחידי של חיינו הפנימיים".

אילו דברים מעוררים את הרעיונות והרגשות הרצויים? מבין דברים אלה, מה מעורר יותר,

ומדוע? (8 נקודות)

13. הרב סולובייצ'יק, איש האמונה

- א.** שרה: לדעתי השבח וההודאה לה' הם המהות של התפילה.
חנה: לדעתי דווקא הבקשה מה' היא המהות של התפילה.
האם הרב סולובייצ'יק יסכים עם אחת מהן? נמק את תשובתך. (6 נקודות)
- ב.** לפי הרב סולובייצ'יק, כיצד מערכת היחסים של "אני, אתה והוא" באה לידי ביטוי בתפילה?
על פי תשובתך, הסבר מדוע לא התקבלו תפילותיו של איוב.
(8 נקודות)
- ג.** לפי הרב סולובייצ'יק, איזו התחייבות חייב המתפלל לקבל על עצמו, ומדוע? (6 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-15 (10 נקודות).

14. רמב"ם, ספר המצוות; רמב"ן, השגות על ספר המצוות

- א.** (1) האם התפילה היא מצווה מדאורייתא או מדרבנן? כתוב את דעת הרמב"ם ואת דעת רמב"ן. (2 נקודות)
- (2)** מה לומד הרמב"ם מן הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם", ומה לומד רמב"ן מפסוק זה? (2 נקודות)
- ב.** "ספק קרא קריאת שמע... ספק התפלל...".
הסבר כיצד רמב"ן מוכיח את שיטתו מדברי חז"ל אלה. (6 נקודות)

15. רמח"ל, דרך ה', חלק ד', פרק ה'

- א.** לפי רמח"ל, מדוע יש להתפלל בכל יום? (4 נקודות)
- ב.** (1) לפי רמח"ל, מדוע אסור להפסיק בתפילה?
(2) לפי רמח"ל, מהי המשמעות של הפסיעה לאחר בסוף תפילת העמידה?
(6 נקודות)

סוגיה 5 — דת ומדע (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:
על שתיים מן השאלות 16-18 ועל אחת מן השאלות 19-20.
ענה על שתיים מן השאלות 16-18 (לכל שאלה — 20 נקודות).

16. רש"ר הירש, איגרות

- א. (1) מהי "אגדה" על פי הגדרתו של רבי שמואל הנגיד, המובאת בדברי הרש"ר הירש?
(2 נקודות)
- (2) הרש"ר הירש טוען כי "אי אפשר כלל ללמוד הלכה מדברי אגדה".
הבא שניים מהסבריו של הרש"ר הירש לטענה זו. (8 נקודות)
- ב. מהי הסכנה העצומה בכתובת דברי אגדה, לדעת הרש"ר הירש? (4 נקודות)
- ג. לפי הרש"ר הירש, כיצד הבינו חלק מן הפרשנים את הנסים המתוארים בסיפור על "תנורו של עכנאי"?
לאן נוטה דעתו של הרש"ר הירש בעניין זה?
(6 נקודות)

17. הרב בר־שאול, מערכי לב

- א. "שִׁכְלֵל הָאָדָם אֵינוֹ תְּמִיד חוֹפְשִׁי בְּשִׁיקוּלָיו".
ציין שניים מן הדברים שיכולים להשפיע על השכל ולהטותו ממסלולו הטבעי.
(2 נקודות)
- ב. בדברי הרב בר־שאול מובא מדרש ובו דוֹרֵשִׁיחַ בֵּין ה' לנח לאחר המבול.
(1) לפי המדרש, מה אמר נח לה', ומה הייתה תגובת ה' על דבריו?
(2) לדעת הרב בר־שאול, מה גרם לנח להגיב על בשורת המבול כפי שהגיב?
כתוב הסבר אחד.
(10 נקודות)
- ג. לפי הרב בר־שאול, הסבר מדוע חשיבתם של חכמי התורה אינה סוטה מדרך האמת.
(8 נקודות)

18. הרב ד"ר יחזקאל אפשטיין, אמונת היהדות

א. על פי הרב אפשטיין, הסבר כיצד אפשר לראות את שורש האמונה וגם את שורש הכפירה בתורת ההתפתחות. (7 נקודות)

ב. הרב אפשטיין מציין "שתי נקודות מפתיעות ומעניינות" בסיפור הבריאה המקראי, המתאימות לתורת ההתפתחות. הסבר אחת מהן. (7 נקודות)

ג. (1) המדע סבור שהעולם נתהווה במשך מיליוני שנים, ואילו לפי הסיפור המקראי העולם נברא בשישה ימים.

לדעת הרב אפשטיין, כיצד יש לפרש את המילה "יום" בתיאור הבריאה המקראי? (3 נקודות)

(2) לדעת הרב אפשטיין, כיצד יש לפרש את הביטוי "ויאמר אלקים" בתיאור הבריאה המקראי? (3 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 19-20 (10 נקודות).

19. מהר"ל, באר הגולה

על פי התורה, הקשת היא אות ברית בין ה' ובין בני האדם, ואילו על פי המדע, הקשת אינה אלא תוצאה של אור השמש שעובר דרך טיפות מים.

לפי המהר"ל, כיצד אפשר להסביר את ההבדל בין תפיסת התורה ובין תפיסת המדע בעניין זה?

20. הרבי מלובביץ', איגרות קודש

כיצד הרבי מלובביץ' מוכיח שהעולם נברא, בעזרת המשל על בית החרושת?

סוגיה 6 — בחירה והשגחה, שכר ועונש (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 21-23 ועל אחת מן השאלות 24-25.

ענה על שתיים מן השאלות 21-23 (לכל שאלה — 20 נקודות).

21. רס"ג, אמונות ודעות, מאמר תשיעי

א. הבא ראיה אחת מן המושכל וראיה אחת מן המקרא לקיומו של העולם הבא, לפי רס"ג.

(10 נקודות)

ב. לפי רס"ג, מה הן שתי הסיבות לכך שהתורה אינה מזכירה במפורש את הגמול בעולם הבא

אלא רק את הגמול בעולם הזה? (10 נקודות)

22. רמב"ם, הקדמה למסכת אבות, פרק ח'

א. אדם זורק אבן — והיא נופלת ארצה.

מה גורם לאבן ליפול לפי גישת "המדברים", ומה גורם לה ליפול לפי גישת הרמב"ם?

מהי מסקנתו של הרמב"ם בנוגע לפעולות האדם, על פי דוגמה זו? (7 נקודות)

ב. יוסי התבקש לתרום כסף לעמותת צדקה, אך הוא סירב לבקשה בטענה שהוא קמצן ואינו

יכול לשנות תכונה זו בשום אופן.

האם היה הרמב"ם מסכים עם גישתו של יוסי? נמק. (7 נקודות)

ג. יש כמה פסוקים שאפשר להבין מהם שה' גוזר על אדם לעשות פעולה כלשהי.

ציין דוגמה אחת של פסוק כזה, והסבר כיצד הרמב"ם מבאר אותו. (6 נקודות)

23. חזון איש, אמונה וביטחון

א. לפי החזון איש, מהי ההבנה המוטעית של המושג "ביטחון" הרווחת אצל מאמינים רבים,

ומהי המשמעות האמתית של מושג זה? (10 נקודות)

ב. לפי החזון איש, מה הייתה הטעות של יוסף בפנייתו לשר המשקים? (5 נקודות)

ג. מה לומד החזון איש מסיפור יוסף בנוגע ל"השתדלות המותרת"? (5 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 24-25 (10 נקודות).

24. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

- א. לפי ריה"ל, הסבר מדוע עם ישראל בטוח שהייעודים שהובטחו לו יתקיימו, אך בני הדתות האחרות אינם בטוחים בכך. (5 נקודות)
- ב. מהו התנאי להגיע לחיי נעימות בעולם הבא, על פי דבריהם של אנשי הדתות האחרות? כיצד מלך כוזר שולל את דבריהם? (5 נקודות)

25. רמב"ם, איגרת תימן

- א. כתוב שני טיעונים של הרמב"ם שנועדו לחזק את עם ישראל לנוכח צרותיו בגלות. (6 נקודות)
- ב. לפי הרמב"ם, מה אפשר להסיק על מי שסטה מדרך התורה או מפקפק בה? (4 נקודות)

סוגיה 7 — אמונת חכמים (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מן השאלות 26-28 ועל אחת מן השאלות 29-30.

ענה על שתיים מן השאלות 26-28 (לכל שאלה — 20 נקודות).

26. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק

א. (1) מהי גישת "הכת הראשונה" לאגדות חז"ל, ומהי דעת הרמב"ם על גישתם?

(2) מהי גישת "הכת השנייה" לאגדות חז"ל?

(10 נקודות)

ב. איזו משתי הגישות עדיפה לדעת הרמב"ם? מהו הנימוק לכך? (5 נקודות)

ג. לדעת הרמב"ם, מהי הגישה הנכונה לאגדות חז"ל? (5 נקודות)

27. רמב"ם, הלכות תלמוד תורה, פרק ג'

א. אדם שלמד תורה והתבקש ללכת לאסוף צדקה לעני — האם עליו להפסיק מלימודו ולקיים

את המצווה? התייחס לשני מצבים. (6 נקודות)

ב. הבא שלוש מן העצות וההנהגות שהרמב"ם ממליץ עליהן למי שרוצה לזכות בכתרה של

תורה. (6 נקודות)

ג. (1) כיצד הרמב"ם מסביר את הפסוק "לא בשמים היא..." ולא מעבר לים היא" בהקשר של

תלמוד תורה?

(2) על פי הרמב"ם, הסבר מדוע "דברי תורה נמשלו כמים".

(8 נקודות)

28. הראי"ה קוק, אורות התורה, פרק ב'

א. לדעת הרב קוק, כיצד כל אדם מישראל שלומד תורה "מגדיל התורה ממש בלימודו"?

(7 נקודות)

ב. לדעת הרב קוק, מהי החשיבות של לימוד פרטי הפרטים של ההלכה? (7 נקודות)

ג. לפי הרב קוק, "כשלומדים תורה לשמה עושים חסד עם כנסת ישראל".

הסבר דברים אלה. (6 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 29-30 (10 נקודות).

29. רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

- א.** לפי הרמב"ם, ציין והסבר את חמשת חלקי התורה שבעל פה. (5 נקודות)
- ב.** "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן — רבתה מחלוקת בישראל".
מהו ההסבר לדברים אלה שהרמב"ם דוחה, ומהו ההסבר של הרמב"ם לדברים האלה?
בתשובתך התייחס לחלקי התורה שבעל פה.
(5 נקודות)

30. חזון איש, אמונה וביטחון, פרק ג'

- א.** בימינו נשמעות טענות רבות נגד רבנים על שהם פועלים בענייני ציבור ממניעים של אינטרס אישי. מהי דעת החזון איש על טענות מסוג זה? (5 נקודות)
- ב.** "כי השחד יעוֹר עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים".
איזה קושי עולה מפסוק זה בנוגע לשיטת החזון איש, ומה הוא עונה על כך?
(5 נקודות)

בהצלחה!